

SUQROTNING FALSAFIY QARASHLARI.

*Denov tadbirkorlik va Pedagogika institute
Pedagogika fakulteti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi I-bosqich talabasi
Mengturayeva Mehribon Yigitali qizi
Abduraxmonova Mehriniso Mashrab qizi .*

Annotatsiya.

Ushbu maqolada Yunon faylasufi Suqrotning Hayoti va falsafiy qarashlari shuningdek o'tmish falsafiy ta'limotlar tarixi bosib o'tilgan bosqich sifatida qaralishi uni o'rganish hozirgi davrda katta ahamiyat kasb etishi . Qadimgi mutafakkirlarning manbalariga tayangan holda to'g'ri va haqqoniy ilmiy tahlillar qilish mumkinligi yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Donolik, axloq, fazilat , xotira, jasorat, maqsad, falsafiy tatqiqotlar , ilm .

Kirish. Ilm taraqqiy etishi uchun sarflangan invistitsiyalar ortig'i bilan qoplanishiga shubxa yo'q.

SH.M.Mirziyoyev

Suqrot (mil. av. 470/469 — Afina — 399) — yunon faylasufi. Haykaltarosh Sofriniks va doya Fenaretta oilasida tug'ilib o'sgan. O'z ta'limotini og'zaki bayon qilgan, hech qanday yozma manba qoldirmagan. Sofistlarga qarshi kurashish va yoshlarni tarbiyalashni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Atrofiga ko'plab iqtidorli talabalarni jamlagan. Bu talabalarining bir qismi (Alkiviad, Kritiy va boshqalar) Afina demokratiyasiga qarshi kayfiyatda bo'lgan. Suqrotni demokratiyaga nisbatan dushmanlikda asossiz ayblashgan. Aslida u boshqaruvning hamma shakli — monarxiya, mustabidlik, aristokratiya, plutokratiya va demokratiyani, agar ular adolatni buzayotgan bo'lsa, tanqid qilgan. Suqrot ta'limotidagi tanqidiy ruh Afina hukmron doiralarini xavotirga solgan. Buning natijasida Suqrot yoshlarni yo'ldan adashtirganlik, fuqarolik me'yorlarini buzganlik hamda "yangi xudolarga sajda qilish"da ayblanib, sudga berilgan va o'lim jazosiga hukm qilingan. Bu hukm turmada Suqrotga zahar ichirish yo'li bilan ijro etilgan. Suqrotning falsafiy ta'limoti to'g'risidagi ma'lumotlarni unga zamondosh va shogird bo'lgan Ksenofont, Platon, keyinroq Aristotel yozib qoldirgan. Suqrot faqirona kun kechirib, doimo eski liboslarda, oyoq yalang yurardi. Uning turmush tarzi ham, so'zlari va suhbatlari ham odamlarda katta qiziqish uyg'otardi. Faylasuf ko'p vaqtini odam gavjum maydonlarda, xiyobonlarda o'tkazgan. O'zining suhbatidan bahramand bo'lish niyatida yurgan istalgan kishi bilan savol-javob qilgan. Ushbu muloqotlarning uslubi va xarakteri Platonning suhbat tarzida yozilgan asarlarida o'z ifodasini topgan. Suqrot o'z falsafiy

tadqiqotlariga axloqiy masalalarni asos qilib olgan. U olamning kelib chiqishi va tuzilishini o'rganish zaruratini rad etib, bu masalalarni yechishga inson tafakkuri qodir emas deb hisoblagan. Suqrot ta'limotiga ko'ra, falsafaning maqsadi o'z-o'zini bilish bo'lib, bu esa chin ezgulikka erishish yo'lidir; ezgulik — bilim yoki donolikdir. Suqrot insonda 1-dan, o'rta miyonalik, mo'tadillik (ya'ni. ehtiroslarni jilovlay bilish)ni, 2-dan, dovyuraklik (ya'ni, xavf-xatarni yenga bilish)ni, 3dan, adolat (ya'ni, ilohiy va insoniy qonunqoidalarga rioya eta bilish)ni eng asosiy ezgulik va yaxshilik belgisi deb hisoblagan. Zamondoshlari va shogirdlarining guvohlik berishicha, Suqrot o'zining chuqur dialektik fikrlashi, ya'ni predmetga oid nomukammal tushunchalardagi ziddiyatlarni ochish orqali o'sha predmetni bilish sari yetaklay olish san'ati, induktiv ta'limotdan foydalanish mahorati bilan katta taassurot uyg'otgan. Suqrot ta'lim-tarbiya amaliyotidagi har qanday aqidaparastlikni qattiq qoraladi. Ta'limning ma'ruza o'qish shaklidan voz kechib, suhbat va munozaralar orqali haqiqatni izlab topishni asosiy uslubga aylantirdi. U barcha mavjud nuqtai nazarlarning hech biriga qo'shilmay turib, ularni tanqidiy asosda muhokama qilishga intilgan. Pedagogikada majburlashdan, zo'ravonlikdan voz kechish tarafdori bo'lgan. Uningcha, bilim berishning yagona vositasi — ishontirishdir. Suqrot nomi keyingi davrlar uchun donishmand timsoli bo'lib qolgan. Garchi **Suqrotning** o'zi haqiqiy donolik hech narsaga arzimastligini anglaganini ta'kidlagan bo'lsa ham, u haqli ravishda dono odamning ideali hisoblanadi.

U falsafada to'ntarilish yasagan [Suqrot metodi](#) muallifidir. Xususan, Suqrot [pedagogiyaga](#) ham falsafiy yondashuv olib kirgan, bunda muallim o'quvchining o'zi eng yaxshi javobga kelishi uchun uni yo'naltiruvchi savol-javobga tutadi. Suqrot [G'arb falsafasiga](#) hamda uning asoschilari - [Aflotun](#) va [Arastuga](#) katta ta'sir o'tkazgan, deb hisoblanadi. **Suqrot** - falsafada inqilob qilgan qadimgi yunon faylasufi. U o'ziga xos kontseptsiyalarni tahlil qilish usuli (maievtika, dialektika) bilan faylasuflarning e'tiborini nafaqat inson shaxsini anglashga, balki fikrlashning etakchi shakli sifatida nazariy bilimlarni rivojlantirishga qaratdi. Suqrot barcha fikrlarini og'zaki bayon qildi, ularni yozmaslikni afzal ko'rди. Uning fikriga ko'ra, bunday yozuvlar xotirani yo'q qildi va u yoki bu haqiqatning ma'nosini yo'qotishiga yordam berdi. Uning falsafasi axloq tushunchalari va fazilatning turli ko'rinishlari, jumladan bilim, jasorat va halollikka asoslangan edi. Suqrot bilim fazilat deb ta'kidlagan. Agar inson ba'zi tushunchalarning mohiyatini anglay olmasa, u holda u fazilatli bo'lib, jasorat, halollik, sevgi va boshqalarni namoyon qila olmaydi. Suqrot, Aflotun va Ksenofon shogirdlari mutafakkirning yovuzlikka munosabat haqidagi qarashlarini turlicha tasvirlab berishgan. Birinchisi, Suqrot dushmanga qarshi qaratilgan bo'lsa ham, yovuzlikka salbiy munosabatda bo'lgan. Ikkinchisi Suqrot yovuzlikka yo'l qo'ydi, agar u himoya qilish maqsadida bo'lsa. Sokrat o'zini eng aqlli kishilardan biri deb hisoblashgan, o'zi esa bunday deb o'ylamagan. Mashhur yunoncha so'z bugungi

kungacha saqlanib qolgan: "Men faqat o'zim hech narsani bilmasligimni bilaman, ammo boshqalar ham buni bilishmaydi". Suqrot odamni ahmoq qilib ko'rsatishga yoki uni qiyin ahvolga solishga intilmagan. U shunchaki suhbatdoshi bilan haqiqatni topmoqchi edi. Shunday qilib, u va uning tinglovchilari adolat, halollik, hiyla-nayrang, yovuzlik, yaxshilik va boshqa ko'plab chuqur tushunchalarni aniqlab olishlari mumkin edi. Suqrot o'z vatandoshlari bilan katta obro'ga ega edi, natijada ular tez-tez uning oldiga bilim olish uchun kelishdi. Shu bilan birga, u izdoshlariga notiqlik va biron bir hunarni o'rgatmagan. Faylasuf o'z shogirdlarini odamlarga, ayniqsa, yaqinlariga fazilat ko'rsatishga undagan. Suqrotning ta'limoti uchun pul olmaganligi qiziq, bu ko'plab afinaliklarning noroziligiga sabab bo'ldi. Bunga o'sha paytda bolalarga ota-onalari ta'lim berganligi sabab bo'lgan. Biroq, yoshlar o'z vatandoshining donoligi haqida eshitib, undan bilim olishga shoshildilar. Keksa avlod g'azablandi, natijada Suqrotga "buzuq yoshlar" uchun o'lik ayblovi paydo bo'ldi. Suqrotni o'limga olib borgan yana bir nuqta - xudojo'ylikda ayblash va boshqa xudolarga sig'inish. U odamni xatti-harakatlari bilan baholash adolatsizlikdir, chunki yovuzlik johillik tufayli sodir bo'ladi. Aflotunning ta'kidlashicha, Suqrot butun vaqtini Afinadagi bozorda, uni tinglashga rozi bo'lgan har qanday kishi bilan suhbat qurib o'tkazgan. Ayniqsa, u biron-bir mavzuda qat'iy e'tiqodga ega bo'lganlar bilan suhbatlashishni yoqtirgan. Suqrot bunday odamlarni gapga solib, yordamchi savollar bergan, keyin esa ularning bunday ishonch bilan muhokama qilayotgan mavzusi to'g'risida nodon ekanligini ko'rsatib berilgan. Savollar yordamida mana shunday bahslashish "Suqrot usuli" deb nomlana boshlandi. Uning asosiy hayotiy prinsipi "O'zingni angla" tamoyili bo'lgan. Afinaliklar uni yoqtirmagan, chunki Suqrot ular dunyoqarashining asosiy g'oyalarini rad etgan. Ular esa Suqrotga uning xudo, haqiqat va adolatga ishonmasligini aytgan. Miloddan avvalgi 399-yilda dushmanlari Suqrotni Afina yoshlarini axloqsizlikka o'rgatishda va diniy majburiyatlarga e'tiborsizlikda ayblab sudga chaqirgan. Hech kim bu ayblovlarga ishonmagan va buni Suqrotning o'zi ham juda yaxshi bilgan. Keyinchalik Aflotun tomonidan bayon qilingan uning suddagi himoya nutqi dadil va hazilomuz bo'lganini ko'rish mumkin. O'limga hukm qilinishini bilgan holda Suqrot o'zini haqiqatni izlashga bag'ishlab, avvalgi turmush tarzini davom ettirishini aytgan. U so'nggi kunini qamoqda, do'stlari bilan ruhning boqiyliqi masalasini muhokama qilib o'tkazgan. U taklif qilingan zahar solingan idishni hech ikkilanmasdan olib simirgan. Ko'z yosh to'ka boshlagan do'stlaridan sukut saqlashni iltimos qilgan Suqrot labida tabassum bilan jon bergan.

Xulosa.

Bir so'z bilan xulosa qilib aytganda G'arb ma'naviy sivilizatsiyasi shaxsining borlig'iga, uning o'zlikni anglash tuyg'usiga va moddiy dunyodan uzoqlashish orqali o'zini o'zi kamol toptirishga murojaat etish ruhi bilan sug'orilgan bo'lib, bu G'arb xalqlarining turmush tarzida va madaniy qadriyatlarni o'zlashtirish usullarida o'z

aksini topgan. G'arb manaviy sivilizatsiyasi o'zgarishlarga ,haqiqatning tagiga yetish yo'lidagi izlanishlarga ochiq bo'lgan . Bu izlanishlar turli shakilda jumladan ateistik , intellectual va amaliy yo'nalishlarda kechgan . Bu falsafani o'rganishda , Suqrot , Arastu , va Pifagor qarashlari aloxida muhim o'rin tutadi . Umuman olganda qadimgi dunyo falsafasi keyingi darvrlardagi falsafiy tafakkur va madaniyatga , kishilik jamiyatining rivojlanishiga ulkan tasir ko'rsatgan .

Adabiyotlar ro'yxati.

1. Ijtimoiy tarmoqlar – Suqrot faoliyati vikipediya .
2. Karimov I.A.Inson ,uning huquqi va erkinliklari – oliy qadiryat .-T.;O'zbekiston 2010. 14 tom . 121-122 bet .
3. Nishanova Z.T.Mustaqil ijodiy fikirlashni rivojlantirishning psixalogik asoslari.T.;2007.38 bet .
4. SH.M.Mirziyoyev .Toshkent – 2020 .